

6D120100 – «Ветеринарлық медицина» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) дәрежесін алу үшін ұсынылған Рагатова Айнура Жолтаевнаның «Диагностиканың серологиялық әдістерін жетілдіретірі, Қазақстанның солтүстік өңірінде бөлінген ірі қара малдың нодулярлы дерматит вирусын кешенді зерттеу» тақырыбындағы орындалған диссертациялық жұмысына

ҒЫЛЫМИ КЕҢЕСШІСІНІҢ ПІКІРІ

Ұсынылып отырған ғылыми мақала ветеринарлық медицина ғылымының өзекті және басым бағыттарының бірі болып табылатын ірі қара малдың нодулярлы дерматиті ауруын зерттеуге арналған. Нодулярлы дерматит - мал шаруашылығына айтарлықтай экономикалық шығын келтіретін, эпизоотологиялық тұрғыдан қауіпті, әрі трансшекаралық сипатқа ие жұқпалы аурулардың қатарына жатады. Аталған аурудың таралуы өнімділіктің төмендеуіне, мал басының азаюына, сондай-ақ ветеринарлық-санитарлық шығындардың артуына әкелетіні белгілі.

Соңғы жылдары нодулярлы дерматит ауруының географиялық таралу аймағы кеңейіп, бұрын эпизоотологиялық тұрғыдан қолайлы деп есептелген өңірлерде де тіркеле бастауы бұл мәселенің ғылыми тұрғыдан терең әрі жан-жақты зерттелуін қажет етеді. Осы тұрғыдан алғанда, Қазақстанның солтүстік өңірінде бөлінген вирус изолятын кешенді түрде зерттеуге және серологиялық диагностика әдістерін жетілдіруге бағытталған бұл ғылыми жұмыс өзектілігімен және маңыздылығымен ерекшеленеді.

Автор зерттеу барысында нодулярлы дерматит вирусының аймақтық ерекшеліктерін анықтауға, оның биологиялық және серологиялық қасиеттерін зерделеуге баса назар аударған. Жұмыста зерттеу нысанын дұрыс таңдау, сынамаларды алу және оларды зертханалық жағдайда талдау кезеңдері жүйелі түрде баяндалған. Қолданылған зерттеу әдістері қазіргі заманғы ветеринарлық вирусология мен серология талаптарына толық сәйкес келеді және алынған нәтижелердің ғылыми тұрғыдан сенімді болуына мүмкіндік береді.

Диссертацияда серологиялық диагностика әдістерінің тиімділігін арттыру мәселесі кеңінен қарастырылған. Автор зерттеу нәтижелерін талдай отырып, қолданылып жүрген диагностикалық тәсілдердің артықшылықтары мен шектеулерін көрсетіп, оларды жетілдіру қажеттігін ғылыми тұрғыдан негіздейді. Бұл өз кезегінде нодулярлы дерматит ауруын ерте кезеңде анықтау мүмкіндігін арттырып, індеттің таралуын шектеуге бағытталған практикалық шараларды жетілдіруге жол ашады.

Ғылыми жаңалық тұрғысынан алғанда, мақала Қазақстанның солтүстік өңірінен бөлінген нодулярлы дерматит вирусының серологиялық ерекшеліктерін алғаш рет кешенді түрде сипаттаумен құнды болып табылады. Автор зерттелген изоляттың антигендік қасиеттерін талдай отырып, оның басқа аймақтардан бөлінген вирус штамдарымен салыстырмалы сипаттамасын берген. Бұл деректер нодулярлы дерматит вирусының аймақтық өзгергіштігін түсінуге және болашақта диагностикалық тест-жүйелерді жетілдіруге ғылыми негіз бола алады.

Зерттеу нәтижелері отандық және шетелдік ғылыми әдебиеттер деректерімен салыстыра отырып талданған. Автор алынған мәліметтерді жүйелеу барысында ғылыми ойлау қабілетінің жоғары деңгейін көрсетіп, зерттеу нәтижелеріне сыни тұрғыдан баға бере алған. Қорытындылар нақты эксперименттік деректерге негізделген және зерттеу мақсаты мен міндеттеріне толық сәйкес келеді.

Жұмыстың практикалық маңыздылығы ерекше атап өтуге лайық. Мақалада ұсынылған ғылыми нәтижелер ветеринарлық қызметтерде нодулярлы дерматит ауруын ерте диагностикалау, эпизоотологиялық мониторинг жүргізу және алдын алу шараларын жоспарлау барысында кеңінен қолданылуы мүмкін. Сонымен қатар, зерттеу материалдары ветеринарлық зертханаларда серологиялық диагностика әдістерін жетілдіру үшін әдістемелік негіз ретінде пайдалануға жарамды.

Диссертация материалдарын ветеринарлық бағыттағы жоғары оқу орындарының оқу процесінде, ғылыми-зерттеу институттарының тәжірибелік жұмыстарында, сондай-ақ біліктілікті арттыру курстарында қосымша оқу материалы ретінде қолдануға болады. Бұл зерттеудің теориялық қана емес, сонымен қатар практикалық құндылығының да жоғары екенін көрсетеді.

Диссертация құрылымы ғылыми жұмыстарына қойылатын талаптарға толық сәйкес келеді. Кіріспе бөлімде зерттеу тақырыбының өзектілігі жан-жақты негізделген, негізгі бөлімде зерттеу материалдары мен әдістері, алынған нәтижелер және олардың талдауы кең көлемде баяндалған. Қорытынды бөлімде зерттеу нәтижелерінен туындайтын негізгі тұжырымдар жинақталып, олардың ғылыми және практикалық маңыздылығы айқын көрсетілген. Пайдаланылған әдебиеттер тізімі жеткілікті және зерттеу тақырыбына сәйкес дереккөздерді қамтиды.

Мәтіннің тілдік және стильдік ерекшеліктері ғылыми талаптарға сай. Терминология бірізді қолданылған, мазмұнында елеулі ғылыми немесе әдістемелік кемшіліктер анықталмайды.

Зерттеу барысында автор бірқатар соны нәтижелерге қол жеткізген. Қазақстанның солтүстік өңірінде (Қостанай облысы) алғаш рет нодулярлы

дерматит вирусы оқшауланып, оның биологиялық және өсіндік қасиеттері анықталды. Оқшауланған «Lumpy skin disease KZ-Kostanay-2018» штаммы БҚПҒЗИ-дың Ұлттық коллекциясына депонирленіп, оның дербес вирус екені дәлелденді. Вирустың GPCR және RPO30 гендері бойынша нуклеотидтік реттілігі анықталып, халықаралық GenBank (NCBI) базасына енгізілді. Нодулярлы дерматит вирусына қарсы антиденелерді анықтауға арналған жанама иммуноферментті талдау (iELISA) әдісі оңтайландырылды. Жұмыс нәтижесі №36705 ҚР Патентімен (2024 ж.) қорғалған.

Қорытынды

Рагатова Айнур Жолтаевнаның диссертациялық жұмысы ветеринарлық вирусология мен диагностика саласындағы маңызды ғылыми жетістік болып табылады. Зерттеудің әдіснамалық деңгейі жоғары, қорытындылары дәлелді. Жұмыс ҚР ҒЖБМ Білім және ғылым саласында сапаны қамтамасыз ету комитетінің PhD докторы дәрежесін беру туралы Ережесінің барлық талаптарына сай. Автор Рагатова А.Ж. 6D120100 – «Ветеринарлық медицина» мамандығы бойынша философия докторы (PhD) ғылыми дәрежесін алуға толықтай лайықты.

Ғылыми кеңесшісі:
Биологиялық қауіпсіздік
проблемаларының ғылыми зерттеу
институтының
жасушалар биотехнологиясы
зерханасының аға ғылыми
қызметкері,
ветеринарлық ғалымдарының
кандидаты,
қауымдастырылған профессоры

С.К. Кокановтың қолын растаймын:
Бас ғалым хатшы

Коканов С.К.

Садикалиева С.О.